

КНИГА НА ПЕСНИТЕ

詩經

Най-древната китайска поезия

София, 2023

© Издателство „Изток-Запад“, 2023

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Петко Хинов, Антоанета Николова, превод, 2023

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2023

ISBN 978-619-01-1241-9

詩經

КНИГА НА ПЕСНИТЕ

НАЙ-ДРЕВНАТА КИТАЙСКА ПОЕЗИЯ

Превод от старокитайски

Петко Хинов

Антоанета Николова

Редакция и предговор

Антония Цанкова

БИБЛИОТЕКА

ИЗТОК

№1		<i>36-ТЕ СТРАТЕГЕМИ</i>
№2	Евгения Завадска	<i>ШЪТАО И НЕГОВИТЕ „БЕСЕДИ ЗА ЖИВОПИСТА“</i>
№3	Дайсецу Судзуки	<i>ДЗЕН И ЯПОНСКАТА КУЛТУРА</i>
№4	Уан Юнбин	<i>НОЩНИ РАЗГОВОРИ КРАЙ ОГНИЩЕТО</i>
№5	Алън Уотс	<i>ДАО НА ВОДАТА</i>
№6	Лин Ютан	<i>БИТ И ДУШЕВНОСТ НА МОЯ НАРОД</i>
№7	Доген	<i>СЪКРОВИЩАТА НА СЪЗЕРЦАНИЕТО</i>
№8	Лу Сюн	<i>СТАРИ ИСТОРИИ В НОВА РЕДАКЦИЯ</i>
№9	Франсоа Жулиен	<i>ИСКАШ ЛИ ДА УСПЕЕШ, ЗАОБИКОЛИ</i>
№10		<i>ДЗАДЗУАН</i>
№11	Алън Уотс	<i>ПЪТЯТ НА ДЗЕН</i>
№12	Алън Уотс	<i>МЪДРОСТТА НА НЕСИГУРНОСТТА</i>
№13	Алън Уотс	<i>ФИЛОСОФИИТЕ НА АЗИЯ</i>
№14	Алън Уотс	<i>ДУХЪТ НА ДЗЕН</i>
№15	Алън Уотс	<i>КНИГА ЗА ТАБУТО ДА УЗНАЕШ КОЙ СИ</i>
№16	Лян Цичао	<i>КОНФУЦИАНСКОТО УЧЕНИЕ ЗА ПЪТЯ</i>
№17		<i>КНИГА НА ПЕСНИТЕ</i>

СЪДЪРЖАНИЕ

По следите на поетичното слово (*Антония Цанкова*) 7

國風

„НАПЕВИ ОТ РАЗНИ ЦАРСТВА“

Свитък първи

周南 Напеви от Джоунан – царство Джоу и земите югом от него 11

Свитък втори

召南 Напеви от Шаонан – царство Шао и земите югом от него 29

Свитък трети

邶風 Напеви от царство Бей 45

Свитък четвърти

鄘風 Напеви от царство Юн 73

Свитък пети

衛風 Напеви от царство Уей 89

Свитък шести

王風 Напеви от престолния град 105

Свитък седми

鄭風 Напеви от царство Джън 119

Свитък осми

齊風 Напеви от царство Ци 145

Свитък девети

魏風 Напеви от царство Уей 159

Свитък десети

唐風 Напеви от царство Тан 169

Свитък единадесети	
秦風 Напеви от царство Цин.....	183
Свитък дванадесети	
陳風 Напеви от царство Чън.....	197
Свитък тринадесети	
檜風 Напеви от царство Куай.....	209
Свитък четиринадесети	
曹風 Напеви от царство Цао.....	215
Свитък петнадесети	
幽風 Напеви от царство Бин.....	223

小雅

МАЛКИ ПЕСНОПЕНИЯ

Първи раздел на „Еленът реве“	237
Втори раздел на „Има на юг хубава риба“	257
Трети раздел на „Лебеди-гъски“	275
Четвърти раздел на „Висок до небето е Южния хребет“	291

大雅

ГОЛЕМИ ПЕСНОПЕНИЯ

Първи раздел на „Владетелят Уън“	329
Основни използвани източници.....	333

* Последните три песни в сборника са в превод на Антоанета Николова, а останалите – на Петко Хинов. – Б.изд.

ПО СЛЕДИТЕ НА ПОЕТИЧНОТО СЛОВО

*В самотна отрада, сред хребети горски
отишелникът мъдър намери простор.
Самичък си ляга и става и пее,
завета положен навеки лелее.*

*Книга на песните
„В самотна отрада“*

„КНИГА НА ПЕСНИТЕ“* е една от перлите в съкровищницата на древнокитайската словесност и култура. Тя представлява най-древния сборник на китайска песенна поезия, съдържащ народни и авторски умотворения, създавани, претворявани и събирани в периода XI–V в. пр. Хр. В този период на територията на съвременен Китай съществуват множество самостоятелни поземлени владения – княжества, които реално притежават своя икономическа и политическа независимост и само номинално признават върховната сакрална власт на царстващата династия Джоу (XI–III в. пр. Хр.), а владетелят на Джоу като Син на Небето.

В сборника са събрани сводове от песни, оди и химни, написани и изпълнявани в различните древнокитайски царства в течение на дълъг период от време. Легендата приписва създаване-

* В буквален превод названието на сборника означава „Канон на поезията“ (на кит. 詩經 *Шъдзин*), като първият йероглиф 詩 *шъ* обозначава песенно-поетичния жанр, формиран от древната народна поезия. Той се използва като название на самите произведения и сборника в цялост, но също така и в обобщеното значение на *стих, поезия* като литературна форма. Вторият йероглиф 經 *дзин* от названието на сборника има етимологичното значение на *основа на тъканта*, като по-късно придобива преносното значение *канонична книга, класически трактат* и се използва в названията на конфуцианските, даоистките, будистките и др. канонични произведения.

то на сборника на самия Конфуций, който според авторитетния древен летописец Съма Циен (II-I в. пр. Хр.) извършва подбора на песните, включени в каноничния свод, разполагайки първоначално с много по-голям обем от събрани произведения, като вероятно редактира и обработва някои от тях. „Книга на песните“ е неизменна част от конфуцианската канонична литература в състава на т. нар. класическо „Петокнижие“. В течение на вековете и до наши дни тя е многократно изследвана и тълкувана в опити да бъде разкрит и интерпретиран истинния смисъл на стиховете.

В каноничния си вид антологията съдържа триста и пет песенно-поетични произведения, разпределени в четири раздела.

Първият дял на сборника е наречен „Напеви от разни царства“ (или „Нрави на царствата“, на кит. *Гуофън*) и съдържа песенни творби от петнадесет различни царства. В тази част на антологията са събрани предимно народни песнопения на лирично-любовни, сватбени, трудови, исторически, социални и битови теми. Още по времето на своето създаване и битуване в народните среди песните от различните царства са били събирани в отделни сводове и разглеждани като ценен и достоверен източник за познаване на нравите и обичаите, настроенията, стремежите, житейските и социални проблеми на хората в различните краища на Поднебесната. Всички включени в антологията песни се отличават със своята сюжетна и идейна самостоятелност, завършеност и поетично майсторство. В художествено отношение произведенията от този раздел са забележителни с формиращите се в поетичното творчество въздействащи стилистични фигури, богата алегоричност, символичност и иносказателност, реализиращи се в езиков лаконизъм и непревзета естественост на изказа – всичко това превръща най-древния паметник на китайската поетична словесност и във висш образец на поетично съвършенство, житейска мъдрост и философско откровение.

Втората част на „Книга на песните“ е наречена „Малки песнопения“ (или „Малки оди“, на кит. *Сяо я*) и включва основно поетични произведения на придворните стихописци. Този тип лирични песни изразяват възторжена емоционалност по повод на тържествени събития, възпяват заслуги и добродетели или описват подвизи на исторически личности, владетели и герои. В

стилистично отношение произведенията от „Малки песнопения“ са близки до раздела на народните песни „Напеви от царствата“, като част от тях имат смесен фолклорно-литературен характер.

Третата част на поетичната антология носи названието „Големи песнопения“ (или „Велики оди“, на кит. Да я) и включва поетични произведения на царстващата династия Джоу, посветени главно на исторически събития, легенди, героически сказания, военни подвизи и велики държавни дела. В китайската литературна традиция те биват определяни като високи образци на придворното поетично творчество. Тези песни се отличават с по-богати стилистични фигури и езикови похвати, които подчертават тяхната поетична тържественост, възторженост и ритуална роля.

В четвъртата част на каноничния поетичен сборник, наречена „Химни“ (на кит. Сун), са включени тържествени старинни храмови песнопения и химни, посветени на духове, почитани предци и мъдри владетели от китайската древност. Химните са наситени с хвалебствени епитети, метафори и други художествено-стилистични фигури, в които са вплетени тържествени напеви и молитвени заклинания.

Поетичните творби в антологията са били предназначени за ритмично напевно изпълнение с определена мелодичност или песенно изпълнение с инструментален, а понякога и танцов съпровод. Песните са били изпълнявани регулярно и при определени поводи, свързани с техните жанрови особености, сюжет и съдържание. Част от тях вероятно са изпълнявали важна ритуална и култова функция и са играели изключителна роля в живота на обществото и духовната връзка със света на божественото.

„Книга на песните“ винаги е заемала изключително място в китайската литературна традиция не само заради основополагащата си роля в изграждането на китайското стихосложение, художествената и образна система на поетичното творчество, но и със своята изключително фина естетика с отразените в нея нравствени ценности и философски представи. Антологията на древнокитайската песенна лирика от съвременна гледна точка придобива статута на цялостен културен феномен, възплъщаващ в себе си всички сфери на историческия, социалния, политически, житейски, духовен и литературно-естетически опит на китайска-

та етно-културна общност в своята лингво-културна среда, светосещане и ценностни ориентири. В този смисъл „Книга на песните“ е своеобразна енциклопедия на китайската древност, която съдържа в себе си и всички универсални компоненти на заобикалящия ни свят. Без преувеличение можем да кажем, че „Книга на песните“ е един от шедеврите не само на древнокитайската, но и на световната класическа литература!

Настоящото издание на „Книга на песните“ на български език включва избрани произведения от първите три раздела на каноничния паметник, подбрани и преведени на български език от талантливия наш преводач-китаист Петко Хинов, който ни напусна внезапно в началото на 2022 г., но завеща на поколенията своето вдъхновено слово и всестранни духовни търсения. Искрени благодарности на семейството на Петко Хинов за подкрепата в издаването на преведените от него материали, на доц. Антоанета Николова за поетичния превод на последните три произведения в сборника, и на всички онези, които помогнаха „Книга на песните“ да се появи в своето неповторимо и живо слово пред българската читателска аудитория.

Доц. Антония Цанкова
23 май 2023 г.

國風
„НАПЕВИ ОТ РАЗНИ ЦАРСТВА“

СВИТЪК ПЪРВИ

周南
Напеви от Джоунан – царство Джоу
и земите югом от него

關雎

Пеят ли, пеят орлите-рибари

Съществуват няколко тълкувания на *Пеят ли, пеят орлите-рибари*¹.

Според **Предговор към „Поетичен сборник на Мао“**² (съкратено **„Предговор на Мао“**) песента „говори за добродетелността на царицата [според древното предание – това е Тай Съ, съпругата на джоуския цар Уън уан³] – с тях начева първият дял „Напеви“ [фън има значението и на „нрави“], защото чистотата на съпружеските отношения облагородява цялата Поднебесна. Песента е израз на радостта, че целомъдрена девойка се съчетава в брак с благороден мъж“.

Според Фан Южун в **„Начала в Книга на песните“**⁴ (съкратено **„Начала“**): „В *Малък предговор към Книга на песните* пише, че „тази песен възпява добродетелността на царицата“, в „Събрани предания“ пък е казано: „Това е възхвала на придворните дами за Тай Съ на Уън уан“, ала и двете обяснения са неверни. В песента няма и дума за царски покои, още по-малко пък за Уън уан и Тай Съ! Тук се загатва за човешки обичаи и нрави и то видени и събрани отсрещ народа, ако беше за царица, по-подходяща щеше да е формата на славословие [а не на народни напеви].“

Според **Гао Хън** в „Съвременни коментари към Книга на песните“⁵: „Тази песен говори за любовта на младеж с благородно потекло, влюбен в красива девойка. В края те се вземат.“

¹ Коментарите към отделните песни са взети от класически китайски сборници с тълкувания на „Книга на песните“. [Всички бележки без изрично отбелязаните са на преводача.]

² Кит. 《毛诗传笺通释》，马瑞辰，中华书局出版社，1989.

³ В периода на създаване на паметника титлата *уан* (王, т.е. цар) принадлежи на върховния владетел на царстващата династия Джоу. Освен тази титла в йерархията на висшата аристокрация съществуват пет ранга на княжески титли, давани на владетелите на васалните княжества на Джоу, а именно: *гун* (公), *хоу* (侯), *бо* (伯), *дзъ* (子) и *нан* (男) (в йерархична последователност).

⁴ Кит. 《毛诗原始》，方玉润，中华书局出版社，1986.

⁵ Кит. 《诗经今注》，高亨注，上海古籍出版社，1980.

關關雎鳩，
在河之洲。
窈窕淑女，
君子好逑。

Пеят ли пеят орлите-рибари,
кацат на малкия остров в реката,
тиха девойко, прекрасна девойко,
чудна невеста би станала ти!

參差荇菜，
左右流之。
窈窕淑女，
寤寐求之。

Детелината водна с листенца различни
плава навсякъде, аз я събирам.
тиха девойко, прекрасна девойко,
насън и наяве все тебе аз дирия.

求之不得，
寤寐思服。
悠哉悠哉，
輾轉反側。

Дирия те, дирия, но все не намирам,
насън и наяве тъгувам безспир.
Тъй бавни, тъй бавни нижат се дните,
а нощем въртя се без сън и без мир.

參差荇菜，
左右采之。
窈窕淑女，
琴瑟友之。

Детелината водна с листа най-различни
край лодката плава и аз я събирам.
Ех, тиха девойко, прекрасна девойко,
на струни най-нежни за тебе ще свиря.

參差荇菜，
左右芼之。
窈窕淑女，
鐘鼓樂之。

Детелината водна с листа най-различни
край лодката плаваща събирам ли събирам!
Ех, тиха девойко, прекрасна девойко,
с камбани и тътен за пир те посрещам.

葛覃

Дълги ластуни

„**Предговор на Мао**“: *Дълги ластуни* е песен за корените на императорските жени: когато те са още в родителския дом, съсредоточени са върху женското си ръкоделие [шиене, бродирание и пр.], живеят в оскъдица и пестеливост, занимават се с пране на дрехи, оказват покорство на наставниците си, едва след това се считат годни да се омъжат; те са утешение на родителите си и, изпълнявайки женския си дълг, са възпитателки на Поднебесната.“

„**Начала**“: „*Малкият предговор* намира в *Дълги ластуни* образ на „корените на императорските жени“, а в „Събрани предания“ е възприета същата мисъл – „това са личните умения на императорските жени“. Неизвестно ми е основанието за това. Съществуват и опровержения: „Ако е реч за дълбоките женски покои, как тогава техните ластуни биха се прострели презсред долината? Нещо повече, как е възможно за тях да се използват образи, взети сред птици и растения?“ Мое смирение мисли, че дори императорската жена да е сръчна и работлива, мигар е нужно със собствени ръце „да си среже и хубаво да свари“ ластуните? Даже да е скромна и пестелива, едва ли ще отиде да мие и плакне дрехите си на реката...“

Гао Хън: „Тази песен разказва за девойка-слугиня в богаташки дом, тя реже ластуни от дива лоза, вари ги за сукно и тъче дрехи, след това си взема почивка, за да навести родителите си.“

葛之覃兮，
施於中谷，
維葉萋萋。
黃鳥於飛，
集於灌木，
其鳴喈喈。

Ех, дълги ластуни протяга лозата –
през тихи долини пълзят и се сплитат,
листата им буйни гъстееят-гъстееят;
жълтопери авлиги отгоре прелитат
и дружно се сбират в храстаците диви
отдето безспир чуруликат и пеят.

葛之覃兮，
施於中谷，
維葉莫莫。
是刈是獲，
為絺為綌，
服之無斃。

Ех, дълги ластуни протяга лозата –
през тихи долини пълзят и се сплитат,
листата им буйни тъмнеят-тъмнеят;
ще си срежа и хубаво ще ги сваря
и нежно и грубо платно ще скроя
ще ги нося със радост, докле остареят.

言告師氏，
言告言歸。
薄污我私，
薄浣我衣。
害浣害否，
歸寧父母。

На мойта наставница тъй да речете:
речете ѝ, че у дома се завръщам
и долната дреха ще скоро умия,
и горната дреха ще скоро изплакна,
коя да умия, коя да оставя?
Завръщам се с почит при мама и тате.